

прегледни рад
достављен: 25. 11. 2022.
прихваћен за објављивање: 17. 12. 2022.
УДК 342.24

Бојан БОЈАНИЋ*

ФЕДЕРАЛИЗАМ – ПОЈАМ И ПОРЕКЛО¹

Апстракт

Аутор ће се у раду осврнути на појам и порекло једног од два основна облика државног уређења. За федерацију се у теорији конституционализма сматра да је демократија једно од њених најзначајнијих обележја. Федерација представља најјачи, а у исто време и најзаступљенији облик федерализма. Поред неких основних обележја својствених за овај облик државног уређења, свака од савремених федерација има и своје особености и има неку „своју причу“. Федерализам је жив процес, а уставни инжењеринг све особености једне државе претаче у једну специфичну архитектуру.

Кључне речи: федерализам, федерација, конфедерација.

УВОД

У класичној теорији теорији конституционализма говори се о два основна облика државног уређења, унитарна и федерална држава. У другој половини прошлог века јавља се један облик који се по својим особинама налази на средокраћу између два традиционална облика државног уређења. То је регионална држава.

Нећемо погрешити ако кажемо да су идеје федерализма старе колико и сама држава. Сматра се да су први облици федерализма биле лиге грчких полиса које настају у циљу заједничке одбране ових малих градова-држава од напада надмоћнијег непријатеља. Лиге су настале у периоду слабљења полиса, који појединачно нису били у стању да се одупру моћној Спарти, Атини и другим ондашњим велесилама. Задатак и надлежност савеза огледао се, дакле,

* Ванредни професор, Правни факултет, Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, bojan.bojanic@pr.ac.rs.

¹ Рад представља резултат истраживања и рада на научно-истраживачком пројекту "Правни поредак Србије и актуелни међународни и регионални процеси" који финансира Правни факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици.

само у једној, одбрамбеној функцији. Средњовековни талас у настанку лига и других облика повезивања слободних градова последица је истог циља, а то је борба против кнежева, краљева и феудалаца ради очувања своје самосталности. Процес започет је у Италији у XIV веку, наставља се све до XIX века у Немачкој, Холандији, Белгији, Данској и Шпанији. У Швајцарској, Немачкој и Холандији ови савези држава осим одбрамбеног, имају и политички карактер.²

Доношење америчког устава 1787. године означило је појаву новог типа државе. Осим што је то био настанак прве савремене федерације, истовремено настаје и доктрина о овом новом типу државе, тако да су САД у двоструком смислу „очевити федерализма“.³ У државама са федеративним уређењем данас живи безмало половина човечанства (САД, Индија, Бразил, Венецуела, Мексико, Аустралија, Канада и Немачка).

1. ФЕДЕРАЛИЗАМ У ТЕОРИЈИ

Упоредо са настанком различитих облика „федерализма“, у теорији се јављају и покушаји његовог прецизнијег одређења, односно дефинисања. Први значајнији теоријски концепт федерализма дао је Алтузијус. Федерална структура, по њему, настаје на основу једног уговора који назива *consociatio*.⁴ То је основни однос који ствара веће и шире заједнице. Под утицајем времена у којем живи, он пројектује хијерархијску структуру где се на врху пирамиде налази држава, тј. краљевство које је федерација области и провинција, а оне су настале као федерација села и градова. Села су настала као федерација породица, а градови гилдова. Иако је његова теорија настала по угледу на феудализам, она представља његову супротност. За разлику од политичке мисли феудализма, за њега је власт виших центара израз нижих и, у крајњој линији, она се конституише на бази друштвених и личних реалности „од доле“, а не помоћу централизоване силе „од горе“.⁵

Монтескје је један од великана правне мисли који је имао великог удела у формирању теорије и праксе федерализма. Федеративна република је појам који је настао као резултат његових настојања да се осигура одбрамбена снага мањих – блиских држава, по угледу на старогрчке лиге градова. Федеративна

² Ј. Ђорђевић, *Савремене теорије о федерализму*, Научно саветовање „Федерација и федерализам“, Ниш, 12. и 13. јул 1986, 1; Р. Д. Лукић, *Теорија државе и права, I. Теорија државе, Сабрана дела, Том 2*, Завод за уџбенике и наставна средства и БИГЗ, Београд 1995, 350.

³ Р. Марковић, *Уставно право и политичке институције*, ЈП „Службени гласник“, Београд 1995, 443.

⁴ Ј. Ђорђевић, *op.cit.*, 2.

⁵ *Ibid.* 2.

република је, по њему, производ слободне воље самосталних република које постају саставни елементи нове заједнице коју назива „друштвом друштава“.⁶

Да бисмо схватили суштину федерације, потребно је утврдити елементе, односно најважнија заједничка обележја, као и разлике које постоје између ње и осталих облика државног уређења. Велики број правних писаца који су се бавили овим питањима различито дефинишу федерацију у зависности од тога шта они сматрају као најзначајнију особину или елемент федерациј. Неке међу њима су сличне, а има и веома различитих поимања федерализма. Сада ћемо изложити неке од њих.

Под појмом савезне државе Фримен види заједницу која на међународном плану дејствује као једна држава, а са унутрашњег аспекта то је сложена творевина која се састоји од више држава.⁷ Слична је и дефиниција по којој у федералној држави, у ужем смислу, као најразвијенијем облику федерализма, спољна овлашћења припадају централној власти, а унутрашња овлашћења подељена су између федералне државе и држава чланица.⁸ Прилично поједностављено виђење федералне државе као творевине „на два спрата“, од којих први представља удружене државе које се називају државе чланице, а други спрат представља федералну државу, даје нам *Fabre*.⁹

Миодраг Јовичић издваја групу дефиниција за које каже да суштину федерације објашњавају прилично јасно и прецизно, али то чине на класичан начин, при чему федерацију поимају као систем власти. Тако, Вер (*Wheare*) каже да федерално уређење постоји онда када су овлашћења за владање једном земљом подељена суштински, сходно начелу да постоји једна јединствена власт за цело подручје у односу на неке материје као и да постоје самосталне регионалне власти за друге материје, с тим што је свака од појединих власти у одређеној јој области координисана са другима, а није им подређена.¹⁰ По Семјуелу, у савезној држави постоји централна власт, која представља целину и дејствује у име целине у спољним пословима као и у оним унутрашњим пословима који су у заједничком интересу, и у којој постоје и покрајинске власти са законодавном и управном надлежношћу у оном обиму који им је уставом додељен¹¹

⁶ *Ibid.* 3.

⁷ М. М. Живанчевић, *Федерализам и унитаризам*, Штампарски завод „Орао“, Београд 1936, 52.

⁸ R. Pelloux, *Le Federalisme europeenne*, у делу „La Federalism, р. 362, према: М. Јовичић, *op.cit.*, 12.

⁹ М. Н. Fabre, *Principes republicains de droit constitutionnel*, Paris 1967, р. 20, према: М. Јовичић, *op.cit.*, 12.

¹⁰ К.С. Wheare, *Federal Government*, 3rd edition, London, 1956, р. 35, према: М. Јовичић, *op.cit.*, 12.

¹¹ *Nineteen century*, No 428 р. 676, према: Михаило М. Живанчевић, *op.cit.*, 53.

Слично одређење федерације налазимо у дефиницији Р. Гарана (*R. Garan*). Федерација је облик политичког уређења у коме је сувереност подељена између централних и регионалних органа и институција управљања, тако да су сваки у својој сфери независни један од другог.¹²

Чини се занимљивом и дефиниција коју даје Франкфуртер (*Frankfurter*). Федерализам је, у суштини, подела власти између две владе над истом територијом или, још тачније, коегзистенција двеју влада које имају власт над истом физичком територијом у погледу различитих ситуација.¹³

За Вајла (*Vile*), федерализам је систем владавине у коме централна власт и реогионалне власти стоје у узајмно зависном политичком односу; у овом систему остварена је равнотежа тако да ниједан ниво власти није доминантан у тој мери да може да диктира другом одлуке, али сваки може да утиче на други да се погађа са њим и убеђује га. Обично, али не нужно, тај систем ће стајати у вези са уставном структуром која утврђује самостално правно постојање како централне, тако и регионалних власти и која одређује да ниједна не може правно да буде подређена другој.¹⁴ У овој дефиницији аутор је, поред класичних елемената помоћу којих се објашњава федерализам, увео и један нов, политиколошки.

По Јелинеку, савезна држава је једна суверена, образована из више држава чија државна власт потиче из држава које је сачињавају и које су међу собом повезане тако да образују политичко јединство. То је групација држава која, заснивајући се на државном праву, установљава вишу суверену власт над удруженим државама у којој, међутим, учествују и саме државе. Узете у овом скупу, оне се налазе у владајућем или сувладајућем положају, а ако их посматрамо као посебне државе, оне су потчињене овој укупној власти у извесном броју случајева.¹⁵

Келзен одређује савезну државу према степену децентрализације, постављајући је између прости државе и међународног савеза држава. Она представља степен децентрализације који је још сагласан с правном заједницом установљеном државним правом, тј. са државом, и степен централизације који није више сагласан са међународном правном заједницом, тј. савезом држава.¹⁶

¹² R. Garan *Australian Constitution*, London 1933, према: М. Јовичић, *op.cit*, 12.

¹³ F. Frankfurter, према: М. Јовичић, *op.cit*, 13.

¹⁴ M. J. C. Vile, *The Structure of America Federalism*, Oxford 1961, p 199, према: М. Јовичић, *op.cit*, 14.

¹⁵ G. Jellinek, *Allgemeine staat shehre*, es 769, Berlin 1932, према: М. М. Живанчевић, *op.cit*, 54.

¹⁶ X. Келзен, *Опита терија права и државе*, Правни факултет, Београд 1998, 301.

Федерација је „заједница заједница“ или „република република“, каже Јован Ђорђевић. Она је такав облик унутрашњег политичког уређења у којем ове заједнице као реални колективитети располажу унутрашњом снагом у уставом утврђеним правима и средствима да самостално, тј. аутономно управљају само собом, а не и само за себе већ и за све у оквиру оних функција и помоћу оних средстава који произлазе из основе карактера удружених заједница и удружујуће заједнице.¹⁷ Он, при том, аутономију схвата у органском и суштинском смислу: аутономија као власт али и као ауторитет, колективни, општи и заједнички интереси; установљена али и легитимна права; уставна, али и политичка права; заједничку, али и сопствену снагу; оригинална и стечена права. На крају овог осврта на неке од дефиниција федерализма, изнећемо следеће, по Јовичићевом схватању, битне елементе федерализма: постојање две категорије политичко-територијалних јединица – федерације и федералних јединица; постојање писаног федералног устава којим се одређују својства федерације и федералних јединица; расподела надлежности између федерације и федералних јединица која се врши федералним уставом; функције федерације обављају федерални органи на основу федералног устава, а најважнији је парламент у оквиру кога су представљене федералне јединице.¹⁸

Марко Станковић истиче да федерација, та „двоспратница“, како се често метафорично назива, почива на четири „стуба“, а то су: федерално државно уређење, демократски политички режим, усвојени облик владавине и систем власти.¹⁹ Федерацију види као „ништа друго до заједницу федералних јединица које је сачињавају“.²⁰

2. ПОЈАВНИ ОБЛИЦИ ФЕДЕРАЛИЗМА

Традиционална правна теорија која говори о два основна типа државног уређења под сложеном државом подразумевала је неколико њених облика. То су најчешће: савез држава, унија која може бити реална и персонална, државни савез – конфедерација и савезна држава, односно федерација.²¹ Има писаца који као облик сложене државе наводе и протекторат.²²

¹⁷ Ј. Ђорђевић, *Политички систем*, Привредни преглед, Београд 1973, 287–288.

¹⁸ М. Јовичић, *op.cit.*, 19.

¹⁹ М. Станковић, „Федерација и други државни облици – кратак прилог расправи о „уставном инжењерингу“, *Хармониус* 2020, 226.

²⁰ М. Станковић, „Утицај система власти на начело партиципације у савременим федерацијама“, *Анали Правног факултета у Београду*, година LXIV, 2/2016, 106.

²¹ М. М. Живанчевић, *op.cit.*, 18.

²² Б. Периф, *Држава и правни сустав*, Загреб 1985, 141.

Протекторат је такав облик у коме јача и моћнија држава изабљује слабију која, у ствари, не поседује најбитније обележје државности – сувереност. Овде је реч о окупацији, тј. анексији слабије, од стране јаче државе. На међународном плану протекторат је јединствена држава. Јача држава је та која се јавља као носилац међународноправног субјективитета. Слабија држава је губитком суверености престала да постоји, те о протекторату као облику сложене државе не може бити ни говора.

Савез држава представља најједноставнији облик повезивања држава. Настаје на основу уговора између две или више држава којим се утврђује циљ и његово трајање. Државе остају самосталне, а везане су искључиво уговором. По својој природи, савези уопште не могу бити третираны тамо где је реч о држави, закључује Живанчевић.²³ Уколико две суверене државе имају истог владоца, онда је реч о персоналној унији. Њене чланице су у свему независне, а везује их једино чињеница да имају истог владоца. То, наравно, производи одређене последице у њиховим међусобним односима. Наиме, логично је да ће ове државе бити блиске и међусобно сарађивати, а неће се раставити без обзира на то што њихова веза није правна, већ фактичка.²⁴ До персоналне уније долази се тако што две (некада и више) државе на основу свог престолонаследног реда добију исту личност за владара. Такође, догађа се да једна земља изабере за свог владара лице које се већ налази на челу неке друге земље. То је могуће једино ако устав ове друге земље то допушта.²⁵ Персонална унија престаје у тренутку када престане веза у истој личности или кад се угаси династија на коју су ове државе биле упућене својим престолонаследним редом.

Код реалне уније, где њене чланице, такође, имају истог владара, ситуација је нешто другачија. До персоналне уније долази се на основу заједничког споразума између држава чланица уније. Она представља међународноправну творевину. Осим о заједничком владару, овим уговором могу се предвидети и одређени заједнички послови. Крајњи смисао оваквих заједница и није да оне на свом челу имају заједничког владара, већ да на тај начин ојачају свој међународни положај и повећају спољну безбедност – сматра М. Живанчевић.²⁶

Реална унија се на међународном плану у односима са трећим државама појављује као нов и посебан колективитет. У међународним односима свака чланица задржава своју пуну независност.

Ни персоналну ни реалну унију не можемо сматрати сложеним државама. У оба случаја реч је, у ствари, о једној посебној врсти државног

²³ М. М. Живанчевић, *op.cit.*, 19.

²⁴ С. Јовановић, *op.cit.*, 158.

²⁵ М. М. Живанчевић, *op.cit.*, 22.

²⁶ М. М. Живанчевић, *op.cit.*, 27.

савеза у коме чланице задржавају своју пуну сувереност. Ове заједнице данас представљају само историјски куриозитет. Примери персоналних унија су: заједница Шпаније и Немачког царства (1520–1556), Енглеске и Холандије (1714–1837), Холандије и Луксембурга (1815–1850), Пољске и Мађарске (1370–1382), Енглеске и Шкотске (1603–1707). Реална унија постојала је између Шведске и Норвешке (1814–1905). Норвешка је за свог, изабрала дотадашњег шведског краља. Државе су се споразумеле о заједничкој одбрани, а свака је за себе задржала управу и законодавну надлежност. У међународним односима заступао их је шведски министар спољних послова.

Аустроугарска је такође пример реалне уније. Настала је 1867, а трајала до 1918. године. Ове државе имале су заједничког поглавара који је у Аустрији носио титулу цара, а у Угарској краља. Споразум је обухватао: заједничку војску, дипломатију, финансије, царинску и трговачку унију, као и заједничке министре из ових области. Парламентарну контролу вршиле су делегације, као одбори бирани у свакој од скупштина посебно.

3. КОНФЕДЕРАЦИЈА И ФЕДЕРАЦИЈА

Чињеница да не постоје прецизно дефинисани „параметри“ за сваки од облика федерализма, као и да је федерално начело у њима неједнако заступљено, наводи поједине теоретичаре на закључак да су савезна држава (федерација) и савез држава (конфедерација) веома сродне правне појаве, те да се без разумевања прве, друга не може разумети, и обратно, а понекад су толико сличне да се њихови појмови мешају. Но, разлике у њиховим правним последицама су огромне, такорећи историјске.²⁷

Конфедерација представља први појавни облик федерализма. Она је виши облик повезивања држава ако је поредимо са различитим облицима унија – персоналних и реалних. Ако је, пак, посматрамо као облик федерализма, што она заправо и јесте, онда можемо рећи да је то његова најслабија форма која се историјски појавила пре федерације. Она представља начин повезивања суверених држава. То није конституисање нове државе. Државе које су ступиле у савез задржавају своју независност и сувереност и после ступања у конфедерални однос. Овде није реч о новој државној творевини која се разликује од њених држава чланица. Конфедерација је творевина међународног права јер се конституише путем међународног уговора који склапају независне државе.²⁸ Државе усвајају тај пакт једногласно и он их

²⁷ М. Петровић, „Савезна држава (федерација) и савез држава (конфедерација) у општој теорији државе и права и позитивном праву (први део), *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, Број 73, Година LV, 2016, 1.

²⁸ Д. Симовић, В. Петров, *Уставно право*, Службени гласник, Београд 2014, 390.

обавезује докле оне то желе с обзиром на то да државе чланице имају право иступања из конфедерације.²⁹

Конфедерација представља правни однос, а не правну личност јер настаје правним, а не фактичким путем. Њени чланови нису грађани у државама чланица, већ саме те државе. Последица ове чињенице је да конфедерација нема сопствену територију, а нема ни држављанство. Она нема ни државну власт, већ постоје власти држава чланица конфедералног савеза, а једини заједнички орган савеза јесте конфедерална скупштина – диета. То је конфедерално представничко тело у коме су на паритетној основи представљене државе чланице. Свака од њих може у било ком тренутку блокирати доношење неке одлуке јер располажу правом вета. Осим тога, донете одлуке спроводе органи сваке од држава. И то није све. Наиме, оне располажу и правом нулификације, тако да и накнадно могу без било чијег утицаја решити да неку одлуку спроведу или је пониште.

На питање шта је надлежност конфедерације, не бисмо могли да дамо прецизан одговор у смислу таксативног набрајања. Њене надлежности могу бити све оно о чему се сагласе уговорне стране. Конфедерација као један уговорни однос није временски ограничена. Она траје док за тим постоји воља њених чланица.

У току свог постојања може се десити да нека чланица напусти конфедерацију или јој се нова придружи. То може бити прелазни облик и она у зависности од тога да ли су јаче центрифугалне или центрипеталне снаге може прерасти у нов облик државе (као што је то био случај са америчким савезом и Швајцарском Конфедерацијом), а може доћи и до враћања на старо. У историји федерализма најпознатије конфедерације биле су Хелветска конфедерација, Северноамерички савез и Немачки савез. Историја је показала да је конфедерација ако облик удруживања потпуно превазиђена, те да је она представљала прелазни облик удруживања у процесу стварања нове федералне државе.³⁰

Федерација (федерална држава) представља најзначајнији облик федерализма. То је знатно виши облик заједнице него што је конфедерација. Заправо, реч је о потпуно новој правној творевини. Она (федерација) је производ државног, а не међународног права. У федерацији се државе чланице уједињују много више него у конфедерацији тако да је централни орган у правом смислу речи носилац државне, тј. суверене власти.³¹ Систем

²⁹ П. Николић, *Уставно право*, НИУ „Службени лист СРЈ“, Београд 1993, 341.

³⁰ В. Петров, М. Станковић, *Уставно право*, Центар за издаваштво Правног факултета, Београд 2020, 345.

³¹ Р. Д. Лукић, *op.cit.*, 351.

федерализма, то је систем уздизања државе над свим удруженим земљама, и то над њиховим политичким, економским и културним индивидуалитетима.³²

У основи федерације налази се тежња за удруживањем чланица које добровољно пристају на јавни поредак федералне државе.³³ Њен основни задатак јесте да обезбеди јединство целине и слободу конститутивних делова. У унитарним државама сва власт припада централним органима коју могу вршити самостално или је делити са децентрализованим јединицама. Органи децентрализованих јединица подређени су централним органима и ови им у сваком тренутку могу одузети или умањити додељене надлежности. Понекад је тешко разликовати широко децентрализоване унитарне државе од федерације. Међутим, иако обим надлежности држава чланица федерације и децентрализованих јединица унитарне државе може бити сличан, разлике између њих постоје. Оне су квалитативне природе.

У унитарној држави надлежности се заснивају на закону, а у федерацији на уставу. Федералне јединице имају право на самоорганизовање, док их јединице у унитарним државама немају. Ипак, најзначајнија разлика је у томе што федералне јединице учествују у вршењу савезне власти, што није случај са децентрализованим јединицама унитарне државе. Федерација, као облик државног уређења, има извесна обележја: федерални устав, постојање два нивоа територијално-политичких колективитета, са јасно разграниченим надлежностима и сопственим органима, као и надмоћ федералног устава у односу на уставе федералних јединица и остале опште правне акте у федерацији. Осим наведених правних, федерације имају и одређена политичка обележја.

Политичка карактеристика федерализма, без које савезна држава не може успешно да функционише, јесте постојање јединствених савезних политичких странака, сматра Јован Ђорђевић.³⁴ Осим тога, демократија као облик политичког режима мора да буде примењена на нивоу федерације, као и у оквиру федералних јединица. Демократија је иманентно својство федерализма, наглашава академик Јовичић.³⁵

У федерацији постоје сва три класична облика државне власти – законодавна, извршна и судска. Савезна држава има свој устав који има првенство у односу на уставе чланица. За стабилност и правилан развој федеративне државе потребан је писан и чврст устав. Јединствено држављанство, које се испољава на међународном плану, не оспорава

³² С. Дрљевић, *Централизам или федерализам*, Штампарија М. Млађана, Земун 1926, 20.

³³ Д. Стојановић, *Уставно право*, Књига II, Свен, Ниш 2007, 7.

³⁴ Ј. Ђорђевић (1986), 5.

³⁵ М. Јовичић, *op.cit.*, 20.

грађанима могућност да истовремено буду чланови једне од држава чланица. Територија федерације је јединствена, а њено становништво представља укупност грађана свих држава чланица.

Дакле, може се закључити да је федеративна држава јединствена држава у оквиру које постоје федералне јединице са високим степеном самосталности, која се испољава у њиховом праву да имају сопствени устав, законодавство, све врсте државних органа и сопствену територију.³⁶

Једно од централних питања федералне државе, а у исто време и један од најконтроверзнијих проблема правне науке јесте проблем суверености.³⁷ Питање које се овде поставља јесте ко је суверен, федерација или државе чланице. У правној теорији не постоји јединствен одговор на ово питање. Америчка, енглеска и француска теорија стоје на становишту да сувереност, као битна правна карактеристика државе, припада савезној власти и да је она суверена, а не државе чланице. Немачки теоретичари, који сматрају да сувереност није битно обележје државе, истичу сложен карактер федерације, а сувереност приписују чланицама. Постоји и треће гледиште, тј. теорија о подељеној суверености, а њен творац је француски писац Алексис Токвил. Проучавајући америчку федерацију, он закључује да у савезној држави постоје две самосталне и стварно подељене суверености.³⁸

Треба имати на уму чињеницу да су ове теорије настајале у различитим околностима и имале су циљ да се оправдају одређени интереси. Тако је Џон Калхун, амерички државник, заступао интересе јужних држава и, сходно времену у коме је живео, био поборник схватања о суверености држава чланица. Након победе Севера у Грађанском рату, ово схватање је доживело пораз. Тако данас преовлађује становиште да је суверена само федерална држава. То јесте логична последица самог карактера суверености и чињенице да она има „надлежност надлежности“, тј. право коначне одлуке. Истина је да су федералне јединице прилично самосталне, да имају широк спектар надлежности, али их оне врше на основу савезног устава.

4. УМЕСТО ЗАКЉУЧКА

Федерална држава као облик државног уређења настаје онда када се стекну одређени услови који овај облик чине најпогоднијим „средством“ за решавање државног питања. Она је, у принципу, најбољи избор за организовање сложених и великих држава састављених из више политичких

³⁶ П. Николић, *op.cit.*, 344.

³⁷ Р. Д. Лукић, *op.cit.*, 354; М. Јовичић, *op.cit.*, 26 и даље.

³⁸ М. М. Живанчевић, *op.cit.*, 93.

јединица. Федерална држава омогућава да свака чланица федерације сачува своје посебности, али она истовремено обезбеђује јединство целине.

Као последица различитих околности у којима настаје, федерација се јавља у веома различитим облицима. Дакле, не постоји јединствен облик, тј. модел како би федерално уређена држава требало да изгледа. Услед тога, на једној страни имамо изванредан број држава у којима је федерално начело веома слабо изражено, као у латиноамеричким федерацијама, а на другој имамо комбинацију федерално-конфедералних елемената. У једнима имамо председнички, у другима парламентарни, а присутан је и скупштински систем, као облик државне власти. И поред свих разлика које постоје између федералних уређења, сва она представљају део јединствене појаве – федерализма.

ЛИТЕРАТУРА

1. Секула Дрљевић, *Централизам или федерализам*, Штампарија М. Млађана, Земун 1926.
2. Јован Ђорђевић, *Политички систем*, Привредни преглед, Београд 1973, 287–288.
3. Јован Ђорђевић, *Савремене теорије о федерализму*, Научно саветовање „Федерација и федерализам“, Ниш, 12. и 13. јул 1986.
4. Михаило М. Живанчевић, *Федерализам и унитаризам*, Штампарски завод „Орао“, Београд 1936.
5. Ханс Келзен, *Опита терија права и државе*, Правни факултет, Београд 1998.
6. Радомир Д. Лукић, *Теорија државе и права, I. Теорија државе*, Сабрана дела, Том 2, Завод за уџбенике и наставна средства и БИГЗ, Београд 1995
7. Ратко Марковић, *Уставно право и политичке институције*, ЈП „Службени гласник“, Београд 1995.
8. Павле Николић, *Уставно право*, НИУ „Службени лист СРЈ“, Београд 1993.
9. Берислав Перић, *Држава и правни сустав*, Загреб 1985, 141.
10. В. Петров, М. Станковић, *Уставно право*, Центар за издаваштво Правног факултета, Београд 2020.
11. Милан Петровић, „савезна држава (федерација) и савез држава (конфедерација) у општој теорији државе и права и позитивном праву (први део)“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу, Број 73, Година LV, 2016.*

12. Дарко Симовић, Владан Петров, *Уставно право*, Службени гласник, Београд 2014.
13. Марко Станковић, „Федерација и други државни облици – кратак прилог расправи о „уставном инжењерингу“, *Хармониус 2020*.
14. Марко Станковић, „Утицај система власти на начело партиципације у савременим федерацијама“, *Анали Правног факултета у Београду, година LXIV, 2/2016*
15. Драган Стојановић, *Уставно право*, Књига II, Свен, Ниш 2007.

Prof. Bojan BOJANIĆ, ph.D
Associate professor
University of Priština in Kosovska Mitrovica
Faculty of Law

FEDERALISM - TERM AND ORIGIN

Summary

In the paper, the author will refer to the concept and origin of one of the two basic forms of state organization. For the federation, in the theory of constitutionalism, democracy is considered to be one of its most significant features. Federation represents the strongest and at the same time the most represented form of federalism. In addition to some basic features characteristic of this form of state organization, each of the modern federations has its own peculiarities and has some "own story". Federalism is a living process, and constitutional engineering translates all the peculiarities of a state into a specific architecture.

Key words: federalism, federation, confederation.